

Nr 129.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående anslag till utbyggnad av staten tillhöriga gruvanläggningar i Malå socken m. m.; given Stockholms slott den 16 mars 1951.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över handelsärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF ADOLF.

John Ericsson.

Propositionens huvudsakliga innehåll.

Enligt ett mellan kommerskollegium för Kungl. Maj:t och kronan samt Bolidens gruvaktiebolag ingånget s. k. legodriftsavtal har gruvbolaget åtagit sig att intill utgången av år 1960 för statens räkning handhava gruvdriften i Adakgruvan och Lindsköldsgruvan inom Adakfältet i Malå socken i Västerbottens län. Invid Adakfältet ligger Rudtjebäcksgruvan, som vid år 1950 slutförda undersökningar visat sig innehålla i runt tal 3 miljoner ton brytbar malm. Ur 1 000 ton av denna malm kunna enligt gjorda beräkningar utvinnas malmprodukter med ett innehåll av 7 ton koppar och 28,7 ton zink samt 640 ton svavelkis.

Kommerskollegium har föreslagit, att malmbrytning igångsättes i Rudtjebäcksgruvan och att gruvan därvid inordnas i legodriften vid Adakfältet. Beträffande erforderlig utbyggnad av gruvanläggningar m. m. framlägger kollegium två olika förslag. Enligt huvudförslaget skulle malmbrytningen efter två år komma upp i en storlek av 100 000 ton per år och efter ytterligare två år till 200 000 ton per år. För att gruvdriften skall uppnå denna omfattning erfordras en investering i anläggningar m. m. vid gruvan och inom Adakfältet i övrigt av i runt tal 12 000 000 kronor. Företaget beräknas bli lönsamt vid priser på koppar, zink och svavelkis, som icke oväsentligt underskrida de nuvarande. Kommerskollegium uttalar dock viss tvekan i fråga om den planerade gruvdriftens räntabilitet på längre sikt.

Det andra förslaget avser en tillfällig malmbrytning vid Rudtjebäcksgruvan under innevarande och nästa år om sammanlagt 68 000 ton, motsvarande 43 500 ton svavelkis samt malmprodukter, innehållande ca 500 ton koppar och ca 2 000 ton zink. För denna gruvdrift föreslås en investering i anläggningar m. m. av 1 500 000 kronor. Råmalmen skulle enligt detta förslag till ett i förväg bestämt pris övertagas av Bolidens gruvaktiebolag för vidare bearbetning vid bolagets anrikningsverk i Kristineberg. Beträffande priset skulle framdeles, efter prövning av Kungl. Maj:t, träffas särskild överenskommelse.

Med hänsyn till försörjningsläget anser departementschefen angeläget, att åtgärder för malmbrytning vid Rudtjebäcksgruvan snarast vidtagas. Då ett genomförande av kommerskollegii mera omfattande förslag icke skulle leda till någon lättnad för försörjningen förrän om tidigast två år och dessutom medföra avsevärt större investeringar, är enligt hans mening förslaget om en tillfällig malmbrytning av ringare omfattning att föredraga. I propositionen förordas kommerskollegii förslag att Rudtjebäcksgruvan skulle inordnas under den pågående legodriften inom Adakfältet. Det föreslås att till utbyggnad av erforderliga gruvanläggningar m. m. för budgetåret 1951/52 anvisas ett investeringsanslag av 1 500 000 kronor.

Utdrag av protokollet över handelsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 16 mars 1951.

N ä r v a r a n d e:

Statsministern ERLANDER, statsråden SKÖLD, QUENSEL, DANIELSON, VOUGT, ZETTERBERG, NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, MOSSBERG, ANDERSSON, LINGMAN, HAMMARSKJÖLD.

Efter gemensam beredning med cheferna för kommunikations- och finansdepartementen anmäler chefen för handelsdepartementet, statsrådet Ericsson, fråga om *utnyttjande av malmtillgångarna i Rudtjäcksgruvan inom Adakfältet i Malå socken, Västerbottens län, m. m.* och anför därvid följande.

Inledning.

Enligt bemyndigande av Kungl. Maj:t ingick kommerskollegium den 30 december 1940, den 31 augusti 1943, den 21 juli 1945 och den 19 augusti 1950 för Kungl. Maj:t och kronan överenskommelser med Bolidens gruvaktiebolag — de s. k. legodriftsavtalen — angående bearbetande av kronan tillhöriga eller till kronan upplåtna malmfyndigheter i Västerbottens län.

Genom det år 1950 träffade legodriftsavtalet har Bolidens gruvaktiebolag åtagit sig att intill utgången av år 1960 för statens räkning ombesörja malmbrytning i vissa utnål, omfattande Lindsköldsgruvan och Adakgruvan inom Adakfältet i Malå socken, ävensom anrikning och transport av den därvid erhållna malmen. I avtalet föreskrives bl. a. följande. För legodriften erforderliga anläggningsarbeten och anskaffningar skola ombesörjas av bolaget på kronans bekostnad. Kopparslig och kopparstyckemalm, som framställts av råmalm från de berörda gruvorna, skola under vissa förutsättningar övertagas av bolaget för vidare förädling vid bolagets verk å Rönnskär. Bolaget skall jämväl, i den mån särskild överenskommelse träffas, övertaga annan slig och styckemalm. Malmprodukter, som icke bearbetas vid Rönnskärsverken, skola av bolaget för kronans räkning utbjudas till försäljning på villkor, som godkännas av kommerskollegium. Utgifterna för legodriften skola förskotteras av bolaget. Varje år skall bolaget till kollegium lämna avräkning för legodriften under det senast förflutna kalenderåret, upptagande bl. a. å ena sidan värdet av malmprodukter, som erhållits genom legodriften, och å andra sidan samtliga legodriftskostnader. Nämda värde och kostnader skola beräknas på sätt, som närmare angives i avtalet. Därest i avräkningen för visst år värdet av malmprodukterna

skulle överstiga legodriftskostnaderna, skall bolaget inbetala skillnaden till länsstyrelsen i Västerbottens län; i motsatt fall skall kronan ersätta underskottet. Är det uppenbart, att legodriften vid viss gruva kommer att gå med förlust, äger kronan bestämma, att driften skall upphöra. Kronan äger att genom vederbörligt ombud utöva kontroll å legodriftens handhavande.

För närmare kännedom om det nu gällande legodriftsavtalet m. m. torde få hänvisas till föregående års proposition i ämnet, nr 135/1950.

I en den 10 januari 1950 dagtecknad skrivelse, för vars innehåll redogjorts i nyssnämnda proposition, berörde kommerskollegium frågan om utnyttjandet av malmtillgångarna i den invid Adakfältet belägna Rudtjebäcksgruvan. Vid arbeten i denna gruva hade Sveriges geologiska undersökning konstaterat en betydande malmkropp, bestående av ganska rik svavelkis med mindre mängder zink och koppar. Undersökningsarbetena beräknades bli avslutade under 1950. Kollegium ansåg starka skäl tala för att en eventuell framtida drift i Rudtjebäcksgruvan — där hela gruvrätten tillhör staten — ställdes under samma ledning som legodriften i Adakfältet men förklarade sig icke berett att fatta ståndpunkt i frågan huruvida drift i gruvan borde påbörjas.

Kommerskollegium har nu i en av fem bilagor åtföljd skrivelse den 28 oktober 1950 framlagt förslag om utnyttjande av malmtillgångarna i Rudtjebäcksgruvan. För tillrednings- och anläggningsarbeten samt för anskaffning av maskiner och inventarier beräknas i skrivelsen ett medelsbehov av tillhoppa 12 060 000 kronor. Enligt förslaget skulle driften vid Rudtjebäcksgruvan handhas av Bolidens gruvaktiebolag; det nu gällande legodriftsavtalet skulle sålunda utvidgas till att omfatta jämväl nämnda gruva.

Till komplettering av nyssnämnda framställning har kommerskollegium sedermera överlämnat dels en den 18 december 1950 upprättad promemoria rörande försörjningsläget i fråga om koppar, zink och svavel, dels en till kollegium inkommen, den 22 december 1950 dagtecknad skrivelse från kommunalfullmäktige i Malå socken rörande omläggning av viss enskild väg mellan Adaks by och den privata bebyggelsen Björkland i närheten av Adakfältet.

Kommerskollegium har vidare med skrivelse den 20 februari 1951 överlämnat en den 12 samma månad upprättad promemoria med förslag rörande tillfällig brytning av svavelkis i Rudtjebäcksgruvan. För att igångsätta driften vid gruvan enligt de riktlinjer, som angivas i promemorian, skulle för investeringar i anläggningar m. m. erfordras ett belopp av 1 500 000 kronor. Jämväl i detta fall skulle driften handhas av Bolidens gruvaktiebolag.

Till investeringar i gruvanläggningar m. m. inom de gruvfält, som inbegripits i legodriftsavtalen — utom Adakfältet också Bjurforsfältet i Norsjö socken och Rävliidenfältet i Lycksele socken — har riksdagen åren 1940—1950 under kapitalbudgeten, fonden för förlag till statsverket, anvisat anslag å sammanlagt 14 616 500 kronor.

Förslag rörande legodrift vid Rudtjebäcksgruvan.

Kommerskollegium anför i sin skrivelse den 28 oktober 1950, att den totala kvantiteten rikare malm, s. k. kompaktmalm, i Rudtjebäcksgruvan beräknas uppgå till 3,3 miljoner ton. I genomsnitt håller denna malm enligt kollegium ungefär 41,9 procent svavel, 1,0 procent koppar och 4,25 procent zink. Kopparhalten i södra delen av malmkroppen har befunnits uppgå till 2—3 procent. Nämda del av fyndigheten anses vad kopparhalten angår vara likvärdig med de malmförekomster inom Adakfältet, som för närvarande bearbetas.

I skrivelsen framhålles vidare, att råmalmen från Rudtjebäcksgruvan visat en för anrikning godartad struktur och att utfallet av verkställd provanrikning varit ganska tillfredsställande. *Kommerskollegium* finner visserligen olägligt, att malmen har en viss halt av magnetkis, men anser, att halten av sådan kis i slutprodukterna bör kunna nedbringas genom lämpliga anordningar vid anrikningen.

Med ledning av resultatet av provanrikningen beräknar *kommerskollegium*, att ur den brytbara råmalmen i Rudtjebäcksgruvan, i runt tal 3 miljoner ton, kunna utvinnas 106 000 ton kopparslig med 21 000 ton koppar, 165 000 ton zinkslig med 86 000 ton zink och 1 920 000 ton svavelkisslig med 960 000 ton svavel. Enligt denna beräkning skulle av 1 000 ton råmalm erhållas malmprodukter med ett innehåll av 7 ton koppar och 28,7 ton zink samt 640 ton svavelkis.

Kommerskollegium framlägger i skrivelsen en av kostnadsberäkningar åtföljd plan för gruvdrift i Rudtjebäcksgruvan samt för därmed sammanhängande tillrednings- och anläggningsarbeten m. m. jämte anskaffning av maskiner och inventarier. Kostnadsberäkningarna, vilka uppgivas vara grundade på pris- och kostnadsnivån den 1 september 1950, ha enligt skrivelsen verkställts av Bolidens gruvaktiebolag.

Enligt utbyggnadsprogrammet skulle på ca 276 meters nivå (Adakavvågning) eller på något större djup utföras en förbindelseort mellan Rudtjebäcksgruvan och Lindsköldsgruvan samt mellan sistnämnda gruva och Adakgruvan. Härigenom skulle man i första hand få möjlighet att inom gruvfältet eftersöka malmfyndigheter, som ligga så djupt, att de icke med nuvarande metoder kunna lokaliseras genom undersökningar från jordytan. Förbindelseorten skulle också användas för transport av råmalm från Adak- och Rudtjebäcksgruvorna till Lindsköldsgruvan, genom vars schakt all inom Adakfältet bruten malm skulle uppfordras. Kostnaden för utförande av förbindelseorten beräknas till 1 788 000 kronor.

I Rudtjebäcksgruvan har, enligt vad som framgår av skrivelsen, Sveriges geologiska undersökning i samband med sina tidigare prospekteringsarbeten utfört vissa anläggningar, vilka efter smärre förstärkningar, utvidgningar och kompletteringar kunna utnyttjas för gruvdriften. Bl. a. finnas redan ett ca 215 meter djupt gruvschakt med uppfordringsanordningar samt

fält- och tvärorter på ca 206 meters nivå. Nämda schakt skulle enligt den för gruvdriften uppgjorda planen användas för malmuppföring, till dess förbindelseorten mellan Rudtjebäcksgruvan och Lindsköldsgruvan blir färdig, och därefter för interna transporter i gruvan.

De tillredningsarbeten och anläggningsarbeten under jord, som enligt skrivelsen erfordras i Rudtjebäcksgruvan, skulle draga en kostnad av sammanlagt 1 826 000 kronor. För anläggningsarbeten ovan jord avses ett belopp av tillhoppa 222 000 kronor, däri inbegripet ett belopp av 50 000 kronor för ombyggnad av en manskapsbarack till familjebostad. Kollegium anför, att denna ombyggnad är behövlig för att en vakt skall kunna hållas vid gruvan. Maskiner och inventarier för anläggningarna ovan jord skulle anskaffas för en beräknad kostnad av 175 000 kronor. Gruvbolaget har vid sin beräkning av denna post utgått från att viss redan befintlig utrustning, varav en del tillhör Sveriges geologiska undersökning och en del tidigare anskaffats för legodriften, skall kunna disponeras för driften vid Rudtjebäcksgruvan.

De nuvarande anläggningarna inom Adakfältet skulle enligt den framlagda planen i så stor utsträckning som möjligt utnyttjas för driften vid Rudtjebäcksgruvan. Det förutsattes därvid, att nämnda anläggningar såväl under som ovan jord utvidgas och kompletteras i viss omfattning. Sålunda skulle underjordsanläggningarna vid Lindsköldsgruvan utbyggas för en kostnad, som av gruvbolaget uppskattas till 600 000 kronor. För anskaffning av maskiner och inventarier att användas under jord beräknas ett belopp av 893 000 kronor. Även vid denna uppskattning har gruvbolaget förutsatt, att vissa maskiner och inventarier, som tillhöra Sveriges geologiska undersökning eller förut anskaffats för legodriftens räkning, skola kunna disponeras för den nya gruvdriften. Vad angår anläggningarna ovan jord skulle enligt planen det nuvarande anrikningsverket vid Lindsköldsgruvan, som är inrättat endast för utvinning av kopparslig, utbyggas för framställning även av zinkslig och svavelkisslig ur rudtjebäcksmalmen. Denna utbyggnad beräknas draga en kostnad av 2 634 000 kronor. Kostnaderna för övriga vid Adak- och Lindsköldsgruvorna planerade anläggningsarbeten ovan jord och därmed sammanhängande maskinanskaffningar m. m. uppskattas till sammanlagt 517 000 kronor. Till följd av den planerade produktionsökningen väntas vidare behov uppkomma av nya anordningar för utlastning av slig vid Slagnäs järnvägsstation, dit malmprodukterna närmast forslas för vidare befordran till Rönnskärsverken. För nämnda anordningar har i kostnadskalkylen upptagits ett belopp av 120 000 kronor. Med hänsyn till att gruvarbetarstyrkan kommer att ökas och då bostadstillgången vid gruvfältet redan är knapp, anser kommerskollegium nödvändigt att låta uppföra tre nya bostadshus, vart och ett med fyra lägenheter om tre rum och kök. Kostnaden härför skulle uppgå till 400 000 kronor.

För konstruktionsarbeten, administration och oförutsedda utgifter m. m. beräknar slutligen gruvbolaget ett belopp av 2 625 000 kronor.

Härjämte bör enligt kommerskollegii mening 260 000 kronor ställas till

förfogande för följande ändamål, nämligen 100 000 kronor för förbättring av en enskild väg mellan Adaks by och den privata bebyggelsen Björkland invid Adakfältet, 100 000 kronor för inlösen av vissa anläggningar, maskiner och redskap m. m., som tillhöra Sveriges geologiska undersökning, samt 60 000 kronor för vissa geofysiska mätningar i den planerade förbindelseorten.

Kommerskollegium framhåller, att den enskilda vägen från Adaks by till Björkland — där vägen ansluter sig till allmänna landsvägen mellan Surliden och Kuorbevare gruva, d. v. s. Adakfältet — är 4 km lång, under det att motsvarande förbindelse över den allmänna landsvägen har en längd av 8 km. Den enskilda vägen är emellertid enligt kollegium i så dåligt skick, att den icke kan regelbundet trafikeras av bussar eller bilar. Kollegium anser, att arbetskraftssituationen vid Adakfältet skulle bli lättare att bemästra, om vägen och därmed kommunikationerna mellan Adaks by med dess ganska stora bebyggelse och gruvfältet förbättrades.

I en till kommerskollegium ställd, den 22 december 1950 dagtecknad och av kollegium den 29 samma månad till Kungl. Maj:t överlämnad skrivelse ha kommunalfullmäktige i Malå socken anfört bl. a., att ifrågavarande väg icke i sitt nuvarande skick kan bära den till följd av gruvdriften starkt ökade trafikbelastningen. Enligt kommunalfullmäktiges uppfattning är det av allmänt intresse att vägen så snart som möjligt ombygges.

Av en bilaga till kommerskollegii skrivelse framgår, att kostnaderna för den önskade vägförbättringen i juni 1949 uppskattats till 113 000 kronor. Kollegium framhåller, att någon förrättning jämlikt lagen den 3 september 1939 om enskilda vägar icke hållits och att vederbörande intressenters skyldighet att deltaga i väghållningen sålunda icke fastställts; ej heller har enligt kollegium klarlagts huruvida bidrag till vägförbättringen kan erhållas från reservationsanslaget för bidrag till byggande av enskilda vägar. Kollegium anser sig emellertid kunna utgå från att någon förbättring av vägen icke kommer till stånd, såvida icke kronan för legodriftens räkning bidrager med en avsevärd del av kostnaderna. Med hänsyn härtill anser kollegium att ett belopp av 100 000 kronor bör beräknas för detta ändamål.

De anläggningar, maskiner och redskap m. m., som Sveriges geologiska undersökning använt vid sina arbeten i Rudtjebäcksgruvan, torde enligt kommerskollegii skrivelse ha bekostats av medel från anslaget till malmletning. Såsom förut omnämnts, har Bolidens gruvaktiebolag vid sin beräkning av kostnaderna för anskaffning av maskiner m. m. för driften vid Rudtjebäcksgruvan utgått från att en del av nyssnämnda utrustning skulle disponeras för gruvdriften. Kollegium anser, att för den utrustning, som sålunda skulle övertagas, bör beräknas viss ersättning åt Sveriges geologiska undersökning bl. a. för att detta ämbetsverk skall kunna anskaffa ny materiel i stället för den, som behöver tagas i anspråk för gruvdriften. Ehuru anskaffningskostnaderna för ifrågavarande utrustning enligt vad kollegium förmodar uppgått till mer än 100 000 kronor, anser ämbetsverket, att för ändamålet bör beräknas ett belopp av högst nämnda storlek.

De geofysiska mätningar, för vilka kommerskollegium beräknar en kostnad av 60 000 kronor, skulle utföras av Sveriges geologiska undersökning i den planerade förbindelseorten mellan de olika gruvorna och syfta till att utröna förekomsten av hittills icke kända malmfyndigheter. Det synes kollegium skäligt, att utgifterna för dessa mätningar skola belasta legodriften och icke Sveriges geologiska undersöknings anslag.

Summan av de kostnader, Bolidens gruvaktiebolag enligt det föregående beräknat för erforderliga investeringar i samband med planerad gruvsdrift i Rudtjebäcksgruvan, utgör 11 800 000 kronor. Härtill skulle komma det av kommerskollegium för vissa särskilda ändamål avsedda beloppet av 260 000 kronor. Sammanlagt skulle sålunda för att genomföra utbyggnadsprogrammet erfordras ett belopp av 12 060 000 kronor.

Kommerskollegium beräknar, att hela utbyggnaden skall kunna fullbordas på omkring fyra år. Utvidgningen av anrikningsverket, vilken skulle påbörjas så snart beslut fattats i ärendet, väntas taga omkring två år. Under denna tid skulle malmfyndigheten i Rudtjebäcksgruvan tillredas för en brytning av 100 000 ton råmalm per år. När anrikningsverket efter nyssnämnda tvåårsperiod står färdigt att emottaga malmen från Rudtjebäcksgruvan, skulle där påbörjas en provisorisk gruvsdrift av nyssnämnda storleksordning. Råmalmen skulle därvid forslas från gruvan till anrikningsverket med lastbil. Den provisoriska gruvsdriften skulle pågå omkring två år. Efter denna tid, således omkring fyra år från det utbyggnadsarbetena påbörjades, skulle enligt kollegii plan samtliga tillredningsarbeten vara slutförda och gruvsdrift i full avsedd omfattning igångsättas. Vid Rudtjebäcksgruvan skulle då komma att brytas omkring 200 000 ton råmalm per år.

För bedömning av det tillämnade företagens lönsamhet har Bolidens gruvaktiebolag på anmodan av kommerskollegium utfört vissa beräkningar rörande kostnaderna för gruvsdriften och värdet av de malmprodukter, som skulle kunna utvinnas. Resultatet av beräkningarna redovisas i kollegii skrivelse. Produktionskostnaderna för de malmprodukter, som skulle erhållas från malmen i Rudtjebäcksgruvan, ha av gruvbolaget beräknats till sammanlagt 39 kronor 19 öre per ton råmalm fritt Rönnskårsverken. I nämnda kostnader har gruvbolaget inräknat såväl utgifterna för normal ersättningsanskaffning som amortering och förräntning av ett nedlagt kapital om 11 800 000 kronor, vilket motsvarar de av gruvbolaget beräknade investeringskostnaderna. Beräkningen av malmprodukternas värde har grundats på antagna noteringar av 1 krona 80 öre per kg för koppar och 80 öre per kg för zink samt ett pris på svavelkis om 35 kronor per ton, allt räknat fritt Rönnskär. Vid dessa antaganden visar den utförda beräkningen, att det sammanlagda produktionsvärdet fritt Rönnskär skulle komma att uppgå till 39 kronor 20 öre per ton råmalm eller ungefär samma belopp som de beräknade produktionskostnaderna.

Kommerskollegium anför, att alla drift- och kapitalkostnader sålunda

skulle bli täckta vid de antagna priserna; därest priserna bleve högre, skulle vinst uppstå. Om däremot priserna skulle sjunka under vad som antagits, komma, påpekar kollegium, kapitalkostnaderna ej att kunna täckas och i sämsta fall ej heller driftkostnaderna.

Att med någon grad av säkerhet förutse prisutvecklingen fram till den tidpunkt, då Rudtjebäcksgruvan kan väntas vara uttömd, är enligt kommerskollegii mening helt uteslutet. Till ledning vid en bedömning av räntabilitetsutsikterna lämnar emellertid kollegium i sin skrivelse vissa uppgifter om den tidigare prisutvecklingen. Vad först angår koppar och zink utgår kollegium från exportnoteringarna i Amerikas förenta stater. Noteringen för koppar har enligt kollegium från 1947 legat över det vid beräkningarna antagna kopparpriset och beträffande zink har samma förhållande rått under alla de år, för vilka uppgifter lämnats i skrivelsen, d. v. s. sedan 1945. Före andra världskriget ha, framhåller kollegium, ifrågavarande priser nämnvärt överstigts blott enstaka år; däremot ha de ofta underskridits. Kollegium erinrar emellertid om att pris- och lönenivåerna i snart sagt alla ifrågakommande produktionsländer stigit avsevärt och anser med hänsyn härtill, att en återgång till förkrigspriserna beträffande koppar och zink förefaller mindre trolig.

Vad angår svavelkisslig förefinnes enligt kommerskollegium knappast någon internationell marknad av samma omfattning och struktur som i fråga om koppar och zink. För bedömningen av skäligheten av det vid lönsamhetsberäkningen antagna priset på svavelkisslig, 35 kronor per ton, hänvisar kollegium till en vid skrivelsen fogad sammanställning, upptagande bl. a. det i den svenska handelsstatistiken redovisade genomsnittliga värdet å importerad svavelkis. Av sammanställningen framgår, att detta sedan år 1940 varit högre än det antagna priset och år 1949 uppgått till över 43 kronor per ton.

Avsättningsmöjligheterna för den planerade produktionen av svavelkisslig ur malm från Rudtjebäcksgruvan, vilken produktion skulle vid en årlig brytning av 200 000 ton råmalm enligt kommerskollegii uppskattning komma att uppgå till ca 128 000 ton per år, söker kollegium bedöma med ledning bl. a. av en som bilaga till skrivelsen fogad översikt beträffande landets försörjning med svavelkis och svavel. Ur ifrågavarande översikt kunna hämtas följande uppgifter.

	År	Produktion ton	Nettoimport ¹ ton	Förbrukning ton
<i>Svavelkis:</i>	1938	186 390	204 010	390 400
	1939	191 737	163 145	354 882
	1946	280 208	– 16 028	264 180
	1947	310 571	– 9 051	301 520
	1948	392 033	14 843	406 876
	1949 ²	424 007	41 986	465 993

¹ Nettoimport = import – export; minustecken (–) utmärker exportöverskott.

² Preliminär uppgift.

	År	Produktion ton	Nettoimport ¹ ton	Förbrukning ton
<i>Svavel:</i>	1938	17 793	48 053	65 846
	1939	20 572	63 803	84 375
	1946	21 738	50 154	71 892
	1947	14 206	55 148	69 354
	1948	12 333	55 544	67 877
	1949 ²	11 958	50 691	62 649

Till försörjningsöversikten fogar kommerskollegium följande kommentar.

I fråga om svavelkis fylldes landets behov före andra världskriget i regel med import till över hälften. De närmaste åren efter kriget kunde hela den egna produktionen ej avsättas inom landet, men överskottet kunde utan svårighet exporteras. De senaste åren har den inhemska förbrukningen stegrats så mycket att produktionen trots avsevärd ökning ej motsvarat densamma.

Svavel kan ersätta svavelkis och är vid användningen bekvämare. Den svenska svaveltillverkningen (numera endast vid Kvarntorps skifferoljeverk) är ej särdeles stor, varför import hittills alltid har förekommit. Emellertid har importen på senare tid sjunkit, vilket innebär att stegringen av förbrukningen av svavelsubstans täckts med svavelkis i stället för gediget svavel. Detta torde sammanhånga med att förbrukarna i allt större utsträckning börjat använda den vid flotationsanrikning erhållna svavelkisligen, vilken till en början möttes av ett visst misstroende och kanske ibland ej heller lämpade sig för förbrukarnas förbränningsugnar.

Fördelningen av landets förbrukning av svavelkis och svavel på olika användningsområden belyses av följande ur kommerskollegii skrivelse hämtade uppgifter, vilka avse förhållandena år 1948.

	Procent av totalförbrukningen:	
	Svavelkis	Svavel
Tillverkning av sulfitcellulosa	38,3	90,5
superfosfat	24,9	—
svavelsyra	35,8	—
andra produkter	1,0	9,5
Summa procent	100,0	100,0

I anslutning till dessa uppgifter anför kommerskollegium, att det åtminstone teoretiskt är tänkbart, att sulfitcellulosaindustriens hela behov av svavelsubstans skulle kunna fyllas med svavelkis.

Enligt kommerskollegium kan ett ton svavel såsom råvara anses likvärdigt med två ton svavelkis. Kollegium meddelar följande uppgifter rörande landets förbrukning, produktion och nettoimport av svavelkis och till svavelkis på grundval av nyssnämnda förhållande omräknat svavel.

¹ Nettoimport = import — export.

² Preliminär uppgift.

År	Förbrukning ton	Produktion ton	Nettoimport ton
1947.....	440 228	339 983	100 245
1948.....	542 630	416 699	125 931
1949.....	594 291	447 923	146 368

Utgående från de anförda försörjningssiffrorna anser kommerskollegium det icke uteslutet, att avsättning på den inhemska marknaden kan vinnas för den planerade produktionen av svavelkisslig — ca 128 000 ton per år — därest industriens förbrukning av svavelsubstans håller sig på de senaste årens ganska höga nivå. Även om sulfittcellulosaindustriens förbrukning framdeles icke skulle komma att öka i någon högre grad, torde man dock enligt kollegium kunna förvänta ett stigande behov av svavelsubstans för framställning av superfosfat och svavelsyra.

Beträffande exportmöjligheterna i fråga om svavelkis framhåller kommerskollegium, att det under de senaste åren icke varit svårt att finna utländska köpare till svensk svavelkis. Vad angår den framtida utvecklingen säger sig kollegium icke våga uttala någon bestämd mening. Kollegium anför, att Spanien, Portugal, Norge och Cypern, som före det senaste världskriget voro framträdande produktions- och exportländer, de senaste åren börjat uppträda på marknaden i större utsträckning.

Huruvida det i verkligheten skall kunna lyckas att vinna avsättning för hela den kvantitet svavelkis, som årligen skulle komma att produceras av malmen från Rudtjebäcksgruvan, kan emellertid enligt kommerskollegium icke med bestämdhet förutsägas, eftersom även lokala faktorer, exempelvis fraktförhållanden, kunna spela in. Kollegium erinrar om att de ganska höga fraktkostnaderna för transporterna mellan Adakfältet och exempelvis Skelleftehamn komma att verka ofördelaktigt för en produkt med så förhållandevis lågt värde per ton som svavelkis. Det kan vidare enligt kollegium befaras, att den från Rudtjebäcksgruvan härrörande svavelkissligen kommer att besväras av en viss halt av magnetkis, något som skulle nedsätta sligens kvalitet ur vissa synpunkter. Kollegium framhåller också, att man försiktigtvis bör räkna med att genom flotationsanrikning utvunnen svavelkisslig, sådan som den här ifrågavarande, kan komma att i högre grad än importerad kis bli utsatt för prissänkande faktorer.

I det för lönsamhetsbedömningen beräknade värdet av de från Rudtjebäcksgruvan härrörande malmprodukterna, 39 kronor 20 öre per ton råmalm, ingår enligt kommerskollegium värdet av svavelkissligen — vid ett antaget pris per ton slig av 35 kronor — med icke mindre än 22 kronor 40 öre eller med drygt 57 procent. Försäljningspriset och avsättningsförhållandena för svavelkissligen kunna med hänsyn härtill, såsom kollegium ock framhåller, väntas få stor betydelse för det ekonomiska utfallet av driften vid Rudtjebäcksgruvan. Detta förhållande i förening med vad som anförts rörande svavelkismarknaden har kommit kollegium att hysa viss tvekan huruvida Rudtjebäcksgruvan borde drivas i den utsträckning som förutsatts i skrivelsen. Kommerskollegium framhåller också såsom ett al-

ternativ möjligheten av att tillgodogöra enbart den södra, kopparrikare delen av malmkroppen. Härigenom skulle bl. a. åtskilliga av de planerade investeringarna kunna undvikas. Någon närmare utredning rörande detta alternativ framlägges dock icke.

Kommerskollegium anför i sin skrivelse vissa allmänna skäl för att nu påbörja gruvdrift i Rudtjebäcksgruvan. Därvid erinras om att malmen i Adak- och Lindsköldsgruvorna vid årlig brytning i nuvarande omfattning kan beräknas vara slut omkring år 1957. Kollegium framhåller visserligen olika omständigheter, som kunna medföra, att gruvornas livslängd blir större. Vidare anføres, att undersökningar pågå för konstaterande, huruvida icke malm förekommer på större djup i gruvorna än hittills är känt. Kollegium anser det emellertid icke uteslutet, att såväl Adak- som Lindsköldsgruvorna måste såsom slutbrutna övergivas inom ett tiotal år. Adakfältets industrianläggningar ovan jord samt bostäder m. m. komma då enligt kollegium att fortfarande vara fullt brukbara men kunna på grund av sitt läge knappast få nämnvärd användning, därest icke ny gruvdrift kan komma till stånd.

Genom att upptaga drift i Rudtjebäcksgruvan skulle sålunda den fördelen ernås, att nämnda industrianläggningar och bostäder m. m. kunde utnyttjas mera fullständigt. Kommerskollegium framhåller därjämte, att det vid Adakfältet uppväxta gruvsamhällets bestånd komme att säkras för ej obetydlig tid framåt. Det torde enligt kollegium vara av stor betydelse också för den omgivande trakten, att gruvdriften fortsättes.

I skrivelsen anføres vidare, att de framlagda planerna beträffande Rudtjebäcksgruvan bl. a. även syfta till att möjliggöra en grundlig ytterligare undersökning av det malmförande området. En undersökningskampanj av något slag bör enligt kommerskollegii mening i vart fall utföras i god tid innan gruvdriften i Adakfältet nedlägges.

Därest de framlagda planerna komme att förverkligas inom en snar framtid skulle, framhåller kommerskollegium, ytterligare den fördelen vinnas, att driften vid Adakfältet kunde anpassas efter växlande konjunkturer och behov. Särskilt med tanke på att vissa svårigheter eventuellt kunna uppstå för svavelkissligens avsättning, vilken är i hög grad beroende bl. a. av sysselsättningen inom sulfitcellulosaindustrien, ha nämligen enligt kollegium planerna utformats på sådant sätt, att brytningen kan i viss mån alternativt förläggas till Adak-Lindsköldsgruvorna — där enda produkten är kopparslig — eller till Rudtjebäcksgruvan.

Med stöd av vad sålunda anförts föreslår kommerskollegium, att åtgärder vidtagas för utnyttjande av malmtillgångarna i Rudtjebäcksgruvan i enlighet med de i skrivelsen framlagda planerna. Kollegium förutsätter därvid, att driften vid Rudtjebäcksgruvan lägges under samma förvaltning som den nuvarande driften i Adakfältet, d. v. s. inordnas i legodriften. Bolidens gruvaktiebolag har enligt kollegium förklarat sig villigt medgiva, att det nu gällande legodriftsavtalet utvidgas till att omfatta även de utmål, till antalet sju, inom vilka Rudtjebäcksgruvan är belägen. Kollegium anhåller om be-

myndigande att med gruvbolaget härom träffa överenskommelse i huvudsaklig överensstämmelse med ett till skrivelsen fogat utkast. Då det enligt kollegium är möjligt, att ytterligare utmål i anslutning till Rudtjebäcksfyndigheten kunna komma att anvisas, hemställer ämbetsverket om bemyndigande att med gruvbolaget ingå motsvarande avtal rörande sådana tillkommande utmål, i den mån där uppträdande malmer böra utnyttjas i samband med legodriften i Adakfältet.

Kostnaderna för den planerade utbyggnaden av gruvanläggningar m. m. ha, såsom förut nämnts, av Bolidens gruvaktiebolag beräknats till 11 800 000 kronor. Av detta belopp skulle, enligt vad kommerskollegium förutser, 2 600 000 kronor komma att förbrukas under den första och 5 200 000 kronor under den andra tolv månadersperioden av utbyggnadstiden. Under den första tolv månadersperioden väntas dessutom de av kollegium beräknade medlen till inlösen av viss Sveriges geologiska undersökning tillhörig utrustning och till vägförbättring, sammanlagt 200 000 kronor, komma att behöva tagas i anspråk. Kommerskollegium hemställer, att ett belopp av (2 600 000 + 5 200 000 + 200 000 =) 8 000 000 kronor, motsvarande vad sålunda skulle komma att erfordras under de två första tolv månadersperioderna, måtte ställas till ämbetsverkets förfogande.

Tillika hemställer kommerskollegium om bemyndigande att för Kungl. Maj:ts och kronans räkning i den utsträckning, som kan anses önskvärd med hänsyn till legodriften i Adakfältet, delta i kostnaderna för underhåll och förbättring av den förutnämnda enskilda vägen mellan Adaks by och Björkland.

I förutnämnda av kommerskollegium överlämnade promemoria den 18 december 1950 rörande försörjningsläget i fråga om koppar, zink och svavel anföres, att det vid arbetet inom Paris-organisationen (OEEC) konstaterats, att försörjningsläget beträffande åtskilliga förnödenheter på sista tiden allvarligt försämrats. I promemorian anföres vidare.

Vid sammanträden inom OEEC vid månadsskiftet november/december har påtalats en bestämd brist i fråga om bland annat koppar, zink och svavel, för vars avhjälpande åtgärder vore av nöden. Beträffande exempelvis nativt svavel hade läget förvärrats genom att U. S. A. först sänkt sina utfästelser om leveranser till deltagareländerna till 400 000 ton år 1951, vilken kvantitet sedan ytterligare nedsatts till 250 000 ton. Behovet per år uppskattades till cirka 800 000 ton och rapporter hade ingått om att i England, Frankrike och Belgien vissa svavelförbrukande industrier redan hade inställt driften.

Rörande koppar hade ett akut bristläge — ehuru tills vidare icke av större omfattning — konstaterats i fråga om Österrike, Danmark och Sverige, varför omedelbara hjälpaktioner diskuterades.

Såsom tidigare omnämnts, har kommerskollegium vidare med skrivelse den 20 februari 1951 överlämnat en promemoria rörande tillfällig brytning av svavelkis i Rudtjebäcksgruvan. Enligt promemorian har i anledning av en hemställan av ordföranden i statens handels- och industrikommission undersökts huruvida det vore möjligt att med hänsyn till det aktuella för-

sörjningsläget omedelbart igångsätta produktion av svavelkis ur malm från nämnda gruva. Som resultat av undersökningen framlägges i promemorian en plan, enligt vilken i Rudtjebäcksgruvan under innevarande och nästa år skulle brytas sammanlagt 68 000 ton råmalm. Denna malm skulle med lastbil forslas den 65 km långa vägen till Kristinebergs anrikningsverk, som tillhör Bolidens gruvaktiebolag. Genom behandling av malmen därstädes skulle kunna utvinnas ca 43 500 ton svavelkisslig samt metallsliger, innehållande i runda tal 500 ton koppar och 2 000 ton zink.

För ifrågavarande tillfälliga malmbrytning vid Rudtjebäcksgruvan skulle erfordras investeringar enligt följande av Bolidens gruvaktiebolag upprättade, i promemorian återgivna plan.

	Kronor
Tillredningar under jord	165 150
Tillredningar ovan jord	50 000
Industribyggnader	72 000
Förstärkning av körväg inom gruvområdet	25 000
Kraftledning	25 000
Maskiner m. m. under jord	207 000
Maskiner m. m. ovan jord	182 000
Oförutsedda utgifter	72 610
Tillägg för prisstegring $\frac{1}{2}\%$ 1950— $\frac{1}{2}\%$ 1951	119 240
Allmänna omkostnader, utjämnig	147 000
Summa kronor	1 065 000

Utom de nämnda investeringskostnaderna beräknas enligt promemorian 100 000 kronor till inlösen av Sveriges geologiska undersöknings anläggningar m. m., 155 000 kronor till uppförande av en ny arbetarbostad för fyra familjer och 140 000 kronor till förbättring av vägen mellan Adaks by och Björkland. Beträffande de två sistnämnda kostnadsposterna anföres i promemorian i stort sett följande.

I ovannämnda beräkning över investeringskostnaderna för den nu föreslagna tillfälliga brytningen äro icke medtagna några kostnader för arbetarbostäder eller dylikt. Behovet av arbetskraft beräknas uppgå till 22 å 25 man, exklusive sådana som kunna komma att sysselsättas vid å entreprenad utlämnade anläggningar ovan jord. Då det rör sig om en tillfällig brytning under begränsad tid torde man i fråga om arbetarnas förläggning kunna i stor utsträckning lita till provisoriska anordningar. Med hänsyn till att arbetartillgången vid den nu pågående legodriften är tämligen knapp synes det emellertid nödvändigt att åtminstone ett av de förut föreslagna tre 4-familjshusen snarast blir uppfört. Kostnaderna för ett sådant hus beräknades tidigare till 133 000 kronor. Detta belopp torde nu böra höjas med cirka 15 procent eller till cirka 155 000 kronor.

Såsom anfördes i kollegii skrivelse den 28 oktober 1950, skulle arbetskraftssituationen lättas, om den enskilda vägen Adak (Adaks by)—Björkland bleve förbättrad. Förbättringsarbetena beräknades i juni 1949 kosta 113 000 kronor. Kostnaden torde innevarande år kunna uppskattas bliva åtminstone 25 procent högre, eller cirka 141 000 kronor, möjligtvis ännu högre.

Huru stor del, som efter förrättning i föreskriven ordning skulle komma att falla på legodriften, kan nu icke förutses, men man synes kunna utgå ifrån att någon vägförbättring icke kommer till stånd om icke legodriftens andel sättes till nästan hela förbättringskostnaden. Förslagsvis beräknas denna post till 140 000 kronor.

I den promemorian åtföljande skrivelsen anför kommerskollegium, att det synes lämpligast, att den ur legodriftens synpunkter önskvärda vägförbättringen helt bekostas av medel, som disponeras för legodriftens räkning. Härigenom skulle nämligen förrättning enligt lagen om enskilda vägar samt därmed följande omgång och tidsutdräkt kunna undvikas.

Sammanlagt skulle investeringskostnaderna enligt promemorian komma att uppgå till (1 065 000 + 100 000 + 155 000 + 140 000 =) i runt tal 1 500 000 kronor. Av detta belopp uppgivas ca 1 400 000 kronor avse investeringar i anläggningar m. m., som äro upptagna jämväl i den av kommerskollegium i skrivelse den 28 oktober 1950 framlagda större utbyggnadsplanen. Återstoden av beloppet eller 100 000 kronor hänför sig däremot till sådana investeringar, vilka uteslutande betingas av den här föreslagna begränsade gruvdriften.

Självkostnaden per ton bruten råmalm beräknas i promemorian enligt följande sammanställning.

	Kronor
Driftkostnader inkl. allmänna omkostnader	12: 93
Amortering av 100 000 kronor	1: 47
Tonavgift	—: 50
Säkerhetspålägg och utjämning	2: 10
Summa kronor per ton råmalm	17: —

Vid denna beräkning har, som framgår av sammanställningen, driften belastats med kapitalkostnader endast i vad avser amortering av 100 000 kronor och sålunda icke med ränta och amortering å hela det nedlagda kapitalet, vilket såsom nyss nämnts beräknas uppgå till 1 500 000 kronor. Den i sammanställningen uppförda tonavgiften avser ersättning för substansminskning inklusive avgäld till markägaren.

I promemorian föreslås, att råmalmen från Rudtjebäcksgruvan skall övertagas av Bolidens gruvaktiebolag till förutnämnda självkostnadspris av 17 kronor per ton och att kommerskollegium bemyndigas att med gruvbolaget härom ingå överenskommelse, gällande för åren 1951 och 1952. I kollegii missivskrivelse den 20 februari 1951, med vilken promemorian överlämnats, anföres emellertid, att det med hänsyn till omständigheterna synes lämpligare att tills vidare icke, eller i vart fall icke för den angivna tidrynden, fastställa de villkor på vilka råmalmen skall övertagas av gruvbolaget; avtal härom bör enligt kollegii mening göras beroende på Kungl. Maj:ts prövning framdeles.

Enligt promemorian räknar Bolidens gruvaktiebolag med att kunna leverera den ur råmalmen från Rudtjebäcksgruvan tillverkade svavelkissligen till

ett pris av 70 kronor per ton fritt Rönnskär. Nämda pris uppgives motsvara bolagets självkostnader för tillverkningen, sedan denna gottskrivits värdet av metallinnehållet i råmalmen med belopp motsvarande 2 kronor 50 öre per kg koppar och 1 krona 20 öre per kg zink. Vid nuvarande noteringar å nämnda metaller, 2 kronor 80 öre respektive 2 kronor per kg, skulle vinst uppträda för bolaget.

Remissyttranden.

Över kommerskollegii framställning den 28 oktober 1950 ha remissutlåtanden avgivits av statskontoret, Sveriges geologiska undersökning, statens handels- och industrikommission samt fullmäktige i riksgäldskontoret.

Statskontoret, som förklarar sig icke kunna bedöma riktigheten av de gjorda kalkylerna, ifrågasätter, huruvida det kan anses välbetänkt att i nuvarande statsfinansiella läge investera medel av den storlek varom här är fråga i en verksamhet, vars lönsamhet på längre sikt icke kan med säkerhet bedömas. Enligt statskontorets mening kunna några särskilt vägande skäl för att omedelbart igångsätta arbetena knappast anses föreligga. Ämbetsverket berör vidare bl. a frågan om medel till förbättring av den enskilda vägen Adaks by—Björkland och anför därvid, att statsbidrag i första hand bör utgå från det för dylika ändamål avsedda anslaget och att gruvdriften torde böra belastas med så stor andel av övriga kostnader, som kan anses belöpa på densamma. Hel befrielse från bidragsskyldighet för övriga intressenter synes enligt statskontorets uppfattning icke böra ifrågakomma.

Fullmäktige i riksgäldskontoret finna de framlagda kalkylerna omsorgsfullt och försiktigt gjorda. Trots vissa betänkligheter och trots nödvändigheten att i rådande statsfinansiella läge såvitt möjligt begränsa statens kapitalinvesteringar, ha fullmäktige ansett sig böra tillstyrka kommerskollegii framställning.

Sveriges geologiska undersökning, som tillstyrker kommerskollegii förslag, erinrar om att halten av ädelmetaller i rudtjebäcksmalmen icke bör helt förbigås, då resultatet av den verkställda provanrikningen givit vid handen, att dylika metaller till ett värde av ca 1 krona kunna utvinnas per ton råmaln.

Ämbetsverket framhåller vidare, att en arbetsstyrka om ca 15 man måst avskedas, då ämbetsverkets undersökningsarbeten under jord i Rudtjebäcksgruvan avslutades vid ingången av innevarande budgetår. Det synes ämbetsverket angeläget, att dessa arbetare i den mån de så önska tillerkännas förmånsrätt till anställning i legodriften, när verksamhet åter upptages vid gruvan.

Statens handels- och industrikommission, som vid remissvarets avgivande haft att taga i övervägande jämväl den av kommerskollegium överlämnade promemorian rörande försörjningsläget i fråga om koppar, zink och svavel, anser att utom försörjningsskäl även praktiska och sociala skäl

tala för att upptaga drift i Rudtjebäcksgruvan. Kommissionen finner nödvändigt, att denna gruvdrift lägges under samma förvaltning som driften vid Adakfältet i övrigt, d. v. s. inordnas i legodriften, och tillstyrker därför, att legodriftsavtalet med Bolidens gruvaktiebolag utsträcker till att omfatta de utmål, inom vilka Rudtjebäcksgruvan är belägen.

Det förefaller kommissionen, som om nu rådande svårigheter på den internationella råvaruförsörjningens område — vilka svårigheter enligt vad kommissionen anser kunna bli långvariga — i och för sig motivera en undersökning av förutsättningarna för att genom forcering av förberedelsearbetena möjliggöra ett tidigare utnyttjande av malmfyndigheten i Rudtjebäcksgruvan än vad kommerskollegium förutsatt i sin skrivelse den 28 oktober 1950.

Departementschefen.

Sedan år 1941 har Bolidens gruvaktiebolag i enlighet med särskilda överenskommelser mellan kommerskollegium för Kungl. Maj:t och kronan samt gruvbolaget — de s. k. legodriftsavtalen — för statens räkning omhändertagit gruvdriften å vissa kronan tillhöriga eller till kronan upplåtna malmmyndigheter i Västerbottens län. Det nu gällande legodriftsavtalet, som ingicks föregående år och som gäller till och med år 1960, avser malmbrytning och viss därmed sammanhängande verksamhet vid Adakgruvan och Lindsköldsgruvan inom Adakfältet i Malå socken. Vid dessa gruvor med tillhörande anläggningar, däribland ett anrikningsverk vid Lindsköldsgruvan, har under de senaste åren huvudsakligen producerats kopparslig, innehållande mindre mängder guld och silver. Det må här erinras om att driften vid nämnda gruvor på sin tid upptogs för att landets försörjning med i första hand koppar skulle förbättras. Förväntningarna i detta avseende få anses ha blivit infriade; enligt uppgifter från kommerskollegium beräknas produktionen inom Adakfältet under åren 1941—1949 ha motsvarat 15 843 ton och under år 1950 3 700 ton färdig koppar. Tillhoppa skulle sålunda enligt dessa uppgifter, av vilka den sistnämnda är preliminär, genom gruvdriften inom Adakfältet ha erhållits ett tillskott av koppar om inemot 20 000 ton.

I omedelbar närhet av Adakfältet ligger Rudtjebäcksgruvan, vilken malmfyndighet — i likhet med fyndigheterna inom Adakfältet — upptäckts och närmare utforskats av Sveriges geologiska undersökning. Rudtjebäcksgruvan har beräknats innehålla i runt tal 3 miljoner ton brytbar malm av sådan beskaffenhet, att ur 1 000 ton av densamma kunna utvinnas 640 ton svavelkis samt malmprodukter med ett innehåll av uppskattningsvis 7 ton koppar och 28,7 ton zink.

Kommerskollegium har nu inkommit med två förslag om utnyttjande av denna malmfyndighet. Enligt båda förslagen skulle gruvdriften i legodriftsform handhavas av Bolidens gruvaktiebolag. Detta bolag har upprättat planer för erforderliga tillrednings- och anläggningsarbeten samt anskaffningar

av maskiner och inventarier ävensom utfört beräkningar rörande investeringskostnader och väntat driftsresultat.

Det första, mera omfattande förslaget innebär i huvudsak följande. Mellan Rudtjebäcksgruvan, Lindsköldsgruvan och Adakgruvan skulle på ca 276 meters djup utföras en förbindelseort, vilken skulle dels tjäna som utgångspunkt för djupundersökningar i gruvfältet, dels användas för malmtransporter. I Rudtjebäcksgruvan tänkas i första hand vissa av Sveriges geologiska undersökning utförda anläggningar, däribland ett 215 meter djupt gruvschakt med tillhörande system av fält och tvärorter ävensom viss maskinell utrustning, komma till användning; därutöver skulle tillrednings- och anläggningsarbeten utföras samt maskiner m. m. anskaffas i den utsträckning, som erfordras för den planerade gruvdriften. Det förutsattes vidare att anrikningsverket vid Lindsköldsgruvan utbygges, så att svavelkisen och zinken i rudtjebäcksmalmen skola kunna tillgodogöras där, vilket icke är möjligt för närvarande. De övriga nuvarande anläggningarna inom Adakfältet skulle utnyttjas för den nya gruvdriften i så stor utsträckning som möjligt samt för detta ändamål utvidgas och kompletteras i ej ringa omfattning. Vissa nya lastningsanordningar för produkterna från gruvdriften skulle utföras vid järnvägsstationen Slagnäs.

Med tanke på den erforderliga ökningen av gruvarbetarstyrkan och på den redan nu knappa tillgången på bostäder vid gruvfältet skulle enligt förslaget vidare uppföras tre nya bostadshus, vart och ett med fyra lägenheter om tre rum och kök.

Inklusive kostnader för konstruktionsarbeten, administration och en post för oförutsedda utgifter m. m. beräknas totalkostnaden för genomförande av detta utbyggnadsprogram till 11 800 000 kronor vid den pris- och lönenivå som rådde omkring den 1 september 1950.

Kommerskollegium föreslår dessutom, att 260 000 kronor ställas till förfogande för vissa särskilda ändamål i samband med gruvdriftens utvidgning. Av nämnda belopp skulle 100 000 kronor användas till förbättring av den enskilda vägen mellan Adaks by och Björkland i närheten av gruvfältet. Härigenom skulle kommunikationerna mellan gruvfältet och den ganska stora bebyggelsen i Adaks by väsentligt förbättras. Detta skulle enligt kollegii mening vara till fördel för arbetskraftssituationen vid gruvorna. Vidare avser kollegium högst 100 000 kronor till inlösen av vissa Sveriges geologiska undersökning tillhöriga anläggningar, maskiner och redskap, vilka tidigare torde ha bekostats från anslaget till malmletning och som nu skulle avstås till förmån för legodriften. Slutligen skulle 60 000 kronor disponeras för vissa geofysiska mätningar i den förut omtalade förbindelseorten mellan gruvorna i gruvfältet.

Kommerskollegium beräknar att detta utbyggnadsprogram kan genomföras på omkring fyra år. Anrikningsverkets ombyggnad skulle vara fullbordad efter två år; därefter skulle en begränsad brytning — av ca 100 000 ton malm per år — kunna börja i Rudtjebäcksgruvan. Efter ytterligare två år skulle gruvdriften kunna utvidgas till full avsedd omfattning med en

malmbrytning av ca 200 000 ton per år. Detta motsvarar en årlig framställning av 128 000 ton svavelkis samt malmprodukter med ett beräknat innehåll av 1 400 ton koppar och 5 740 ton zink.

Företaget skulle enligt de framlagda beräkningarna bli ekonomiskt självbärande vid priser på koppar, zink och svavelkis, som ligga ej oväsentligt under de nuvarande. Kollegium yppar visserligen en viss tveksamhet beträffande räntabiliteten på längre sikt men förordar dock, under framhållande av olika ekonomiska, sociala och tekniska fördelar med förslaget, att detta förverkligas. Kollegium hemställer att medel till de första två årens investeringar, sammanlagt 8 miljoner kronor, anvisas för ändamålet.

Statskontorets remissutlåtande i ärendet ger uttryck för starka betänkligheter, grundade i främsta rummet på det nuvarande statsfinansiella läget och den av kommerskollegium antydda ovissheten i fråga om den framtida lönsamheten. Riksgäldsfullmäktige anse sig, trots betänkligheter av liknande art, böra tillstyrka kommerskollegii framställning. Även Sveriges geologiska undersökning samt statens handels- och industrikommission biträda förslaget. Undersökningen framhåller bl. a. angelägenheten av att de arbetare, som deltagit i ämbetsverkets nu avslutade arbeten vid Rudtjebäcksgruvan, tillerkännes förmånsrätt till anställning vid gruvan, när verksamhet där åter upptages. Statens handels- och industrikommission ifrågasätter, under åberopande av rådande svårigheter beträffande råvaruförsörjningen, en sådan forcering av förberedelserna, att malmfyndigheten i Rudtjebäcksgruvan skulle kunna utnyttjas tidigare än vad kommerskollegium tänkt sig.

Förutsättningarna i sistnämnda avseende ha belysts av en undersökning, som företagits av kommerskollegium på anmodan av ordföranden i handels- och industrikommissionen. Denna undersökning har utmynnat i ett andra förslag, vilket avser en tillfällig brytning i Rudtjebäcksgruvan under innevarande och nästa år av 68 000 ton råmalm. En gruvdrift av denna omfattning beräknas möjliggöra framställning av 43 500 ton svavelkis samt malmprodukter med ett innehåll av i runda tal 500 ton koppar och 2 000 ton zink.

För den tillfälliga malmbrytningen skulle enligt den av kommerskollegium överlämnade promemorian i ämnet erfordras investeringar till en kostnad av i runt tal 1 500 000 kronor. Vid beräkningen av denna kostnad har hänsyn tagits till den senaste tidens pris- och lönestegring. Av nyssnämnda belopp skulle 1 065 000 kronor användas för tillrednings- och anläggningsarbeten samt anskaffning av maskiner och inventarier m. m. Vidare ha i investeringsplanen för den tillfälliga brytningen upptagits den förut omtalade förbättringen av den enskilda vägen mellan Adaks by och Björkland samt uppförandet av ett bostadshus med fyra trerumslägenheter. I fråga om vägförbättringen har kollegium föreslagit, att erforderliga medel, vid nuvarande kostnadsnivå beräknade till 140 000 kronor, ställas till förfogande i sådan utsträckning, att arbetet på vägen kan utföras oberoende av kontanta insatser från de enskilda vägintressenternas sida. Härigenom skulle nämligen undvikas den tidsutdräkt, som skulle vara förenad med för-

rättning enligt lagen om enskilda vägar för fastställande av de enskilda intressenternas bidragsskyldighet. För bostadshuset avses 155 000 kronor. Kollegium har även i denna plan beräknat ett belopp av högst 100 000 kronor för ersättning till Sveriges geologiska undersökning för vissa anläggningar, maskiner och redskap m. m., som sistnämnda ämbetsverk skulle avstå till legodriften. Summan av de nämnda posterna, 1 460 000 kronor, har avrundats till 1 500 000 kronor. Av det större utbyggnadsprogrammet har icke medtagits exempelvis utförandet av förbindelseorten eller utbyggnad av anrikningsverket vid Lindsköldsgruvan. Malmens anrikning skulle enligt förslaget ske vid Bolidens gruvaktiebolags anläggningar i Kristineberg, som ligga 65 km från Rudtjebäcksgruvan. Enligt den promemoria, som ligger till grund för förslaget, skulle det pris, gruvbolaget skulle betala för malmen, motsvara de på visst sätt beräknade självkostnaderna för brytningen. Kollegium har emellertid ansett lämpligare, att avtal om priset göres beroende på särskild prövning av Kungl. Maj:t.

Till följd av den internationella utvecklingen har, såsom ock framgår av vissa handlingar i ärendet, landets försörjning med vissa råvaror på senaste tiden försämrats. Icke minst gäller detta i fråga om tillförseln av de produkter, som skulle erhållas, därest malmbrytning komme i gång vid Rudtjebäcksgruvan. Särskilt skulle det därvid väntade tillskottet av svavelkis, som vid industriell användning kan i viss utsträckning ersätta svavel, vara välkommet i nuvarande läge. Flera viktiga industrier, exempelvis sulfitecellulosaindustrien, äro nämligen för sin drift starkt beroende av en tillräcklig tillgång på svavelsubstans. En brist på dylikt material skulle omedelbart kunna få menliga följder bl. a. för landets export. Utsikterna att öka tillförseln av gediget svavel synas för närvarande små. Jag anser därför angeläget att den nu anvisade möjligheten till en utvidgning av den inhemska produktionen av bl. a. svavelkis utnyttjas utan onödigt dröjsmål och förordar sålunda, att förberedelser för malmbrytning vid Rudtjebäcksgruvan snarast vidtagas.

Vid genomförande av kommerskollegii först framlagda förslag, som syftar till en mera omfattande gruvdrift vid Rudtjebäcksgruvan med investeringar till ett belopp av i runt tal 12 000 000 kronor, skulle någon egentlig malmbrytning vid gruvan icke komma till stånd förrän efter omkring två år. Någon omedelbar lättnad för försörjningen skulle således i detta fall icke åstadkommas. Det andra förslaget, vilket avser en tillfällig malmbrytning av ringare omfattning, skulle kräva en avsevärt mindre investering och samtidigt innebära, att malmbrytningen kunde påbörjas efter jämförelsevis kort tid. I betraktande av såväl de aktuella försörjningssvårigheterna som nödvändigheten att såvitt möjligt begränsa statens utgifter för investeringsändamål synes detta förslag i nuvarande läge vara att föredraga. Visserligen kan det antagas, att den tillfälliga brytningen ur driftsekonomiska synpunkter är mindre tillfredsställande; bl. a. kan det invändas, att råmalmen enligt förslaget skulle få fraktas lång väg för att undergå vidare behandling, vilket givetvis måste föranleda merkostnader. Det kan vidare erinras, att

någon amortering av hela det nedlagda kapitalet icke förutsättes enligt förslaget. Självfallet kan ett driftsresultat, som medger full amortering av sagda kapital under den tid, malmbrytningen i första hand skulle pågå, d. v. s. under innevarande och nästa år, icke påräknas. Emellertid böra enligt min mening möjligheterna till en skälig såväl amortering som förräntning av kapitalet närmare övervägas, då priset för råmalmen till gruvbolaget skall fastställas. Vidare torde det icke få anses uteslutet, att den föreslagna tillfälliga malmbrytningen kan komma att fortsätta under längre tid, i vilket fall utsikterna att återvinna en större del av kapitalet skulle bli gynnsammare. Det må slutligen framhållas, att större delen av investeringarna för den tillfälliga malmbrytningen jämväl erfordras för genomförande av det mera omfattande utbyggnadsförslaget; om förhållandena framdeles skulle motivera, att detta förverkligas, skulle sålunda de därmed förbundna kapitalanspråken komma att minskas i motsvarande mån.

Med hänsyn till vad sålunda anförts och särskilt de omedelbara fördelar, som ur försörjningssynpunkt äro att vinna, förordar jag, att kommerskollegii förslag om tillfällig malmbrytning i Rudtjebäcksgruvan snarast kommer till utförande samt att erforderliga medel, enligt de framlagda beräkningarna 1 500 000 kronor, anvisas för ändamålet. Medelsanvisningen torde böra ske i form av ett investeringsanslag under fonden för förslag till statsverket. Liksom tidigare skett vid medelsanvisning för liknande ändamål i samband med gruvdriften inom Adakfältet torde anslaget böra uppföras under rubriken Utbyggnad av staten tillhöriga gruvanläggningar i Malå socken m. m.

Kommerskollegii förslag att driften vid Rudtjebäcksgruvan skulle inordnas i den redan pågående legodriften inom Adakfältet synes mig riktigt. Därest riksdagen icke har något att erinra, torde det få ankomma på kollegium att efter Kungl. Maj:ts bemyndigande med Bolidens gruvaktiebolag träffa överenskommelse om utvidgning av det gällande legodriftsavtalets bestämmelser till att omfatta de utmål, inom vilka Rudtjebäcksgruvans malmyndighet är belägen. Frågan om det pris, till vilket råmalmen från Rudtjebäcksgruvan skall övertagas av gruvbolaget, torde få prövas av Kungl. Maj:t efter framställning av kollegium.

Kommerskollegium fäster med hänsyn till arbetskraftssituationen vid Adakfältet stor vikt vid att en förbättring av den enskilda vägen mellan Adaks by och Björkland snarast blir utförd. Då något väsentligt bidrag från vägintressenternas sida icke förefaller vara att påräkna, torde därför något hinder icke böra resas mot att kollegium föranstaltar om arbetets utförande utan att avvakta resultatet av kommande förhandlingar om bidrag från enskilt håll. Jag förutsätter emellertid, att arbetet så planeras, att kostnaden därför icke kommer att överstiga det belopp om 140 000 kronor, som beräknats för ändamålet.

Det av Sveriges geologiska undersökning framförda önskemålet att de arbetare, som deltagit i ämbetsverkets tidigare arbeten vid Rudtjebäcksgruvan, skulle tillerkännas förtursrätt till anställning vid den blivande gruvdriften, förtjänar enligt min mening att så långt möjligt beaktas.

Under åberopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Utbyggnad av staten tillhöriga gruvanläggningar i Malå socken m. m.* under kapitalbudgeten, fonden för förlag till statsverket, för budgetåret 1951/52 anvisa ett investeringsanslag av 1 500 000 kronor.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan förordnar Hans Maj:t Konungen, att proposition av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar, skall avlåtas till riksdagen.

Ur protokollet:

Gunnel Sjölin.